

Ангелина ВАСИЛЕВА

ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград, България

a_vasileva69@abv.bg

**НЯКОИ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНИ ОСОБЕНОСТИ НА ГЛАГОЛА
В „СЛОВАРЬ БОЛГАРСКОГО ЯЗЫКА ПО ПАМЯТНИКАМЪ
НАРОДНОЙ СЛОВЕСНОСТИ И ПРОИЗВЕДЕНИЯМЪ НОВЪЙШЕЙ
ПЕЧАТИ“ НА АЛЕКСАНДЪР ДЮВЕРНУА**

Angelina VASILEVA

South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria

**SOME LEXICAL-GRAMMATICAL FEATURES OF THE VERB IN
“A DICTIONARY OF BULGARIAN LANGUAGE BASED ON FOLK
LITERARY HERITAGE AND PUBLICATIONS OF TODAY’S PRESS”
BY ALEXANDER DUVERNOIS**

The subject of the study is the verb, which could be found in the first finished Bulgarian dictionary – “A dictionary of bulgarian language based on folk literary heritage and publications of today’s press” (1885-1889) of the Russian scientist Alexander Duvernois. The descriptive method, the comparative historical and statistical methods are used. The main lexical-grammatical orders of the verb are analyzed by oppositions personal – impersonal verbs, reversible – irreversible (ordinary) verbs, transitive – intransitive verbs, derivative – non-derivative pronouns, one-act – multi-act verbs. The impersonal verbs of the dictionary are grouped into semantic classes and revealed through rich illustrative material. The fixed verb forms are impersonal. Statistical data on verb forms is presented in comparison with the other parts of the speech and the total number of words in the dictionary.

Ключови думи: речник, речникова статия, глагол, видове глаголи, граматични категории, заглавна дума, граматична бележка, нелични глаголни форми

Key words: *dictionary, dictionary entry, verb, types of verbs, grammatical categories, headword, grammarnotes, impersonal verbs*

Целта на този доклад е да представи някои лексико-граматични особености на глаголните форми, намерили място в първия завършен тълковен речник на българския език – “Словарь болгарского языка по памятникамъ народной словесности и произведениймъ новѣйшей печати” на московския славист Александър Дювернуа (вж. Дювернуа 1885-1888; 1888-1889).

В Речника глаголът е представен с огромен брой словоформи, свързани със значенията, които е граматикализирал (вж. Куцаров 2007: 105; Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999: 342); зафиксирани е с голямо богатство

от форми за сегашно време и с разнообразна семантична и категориална структура. Основните му лексико-граматични разрези са анализирани чрез противопоставянията *лични и безлични глаголи, възвратни и невъзвратни (обикновени) глаголи, производни и непроизводни глаголи, преходни и непреходни глаголи, едноактни и многоактни глаголи, пълнозначни глаголи и спомагателни глаголни форми.*

1. Лични и безлични глаголи.

1.1. Лични глаголи

В преобладаващия брой от случаите за заглавна дума при личните глаголи служи основната форма – 1 л. ед. ч. сег. вр. в изявително наклонение: **Глѣдамъ, Блѣнувамъ, Боледѣвамъ, Вковъ, Дѣхнѣ, Мѣтнѣ, Вмѣстѣж, Бесѣж** и др. Освен в основната форма, в Речника се срещат, макар и рядко, глаголи, представени с формата си за 2 л. (3 л.), ед. ч. (мн. ч.) в сегашно или в минало свършено време (аорист), например: **Кааѣтъ** гл. дл. 3л. мн., см. казувамъ: *Както кааѣтъ хора-та* (с. 904); **Кае** 3л. ед., **Каешъ** 2 л. ед. гл. дл. см. казувамъ: *Тудорка каи Ивану: „Ивани ле, либи ле. Мени мж мамж ни пуцж, Диня пу вжнъ да одж”* (с.908); **Кутнѣ** аор. 3 л. ед. (*kutna jest glagolj manjkavi, neta sadasnjega vremena; znaci o tle supiti*) повергъ на земя: *Па истжргна стрела отъ пояса, И фжрли на змѣ халовита, ъж погоди метю цжрни очи, И си кутна змѣ халовита.* М. 36 (с. 1078), **Кжснжлъ** гл. сов. 3 л. ед. аор. Укусилъ (*диалектич.*). Кп. 311. (с. 1091).

В речниковата статия след заглавната дума следва граматичната бележка *глагол (гл.)*.

Една от най-сложните лексико-граматични глаголни категории е видът на глагола, „която има важно граматическо – морфологично и синтактично – значение” (Ницолова 2008: 247). Подобно е и становището на Станьо Георгиев – „видът на глагола ...е класификационна категория, присъща на глаголната лексема...тя е и парадигматична, тъй като видовото противопоставяне е възможно и върху основата на едно и също лексикално значение” (Георгиев 1993: 295). В Речника на Дювернуа всички глаголи са охарактеризирани с видовата им граматична принадлежност.

Двувидовите глаголи, които имат форми за *свършен* и за *несвършен вид*, са разкрити най-напред чрез свършения си вид (*св., сов.*), а след това чрез несвършения (*дл., длительный*), в една статия, например: **Вградѣж** гл. св. **Вграждамъ** гл. дл. вдѣлываю: *Прѣсно сжбранните листе отъ чай пекатъ на голѣмы железни нажежени джски, или на желѣзни листе, които са вграждатъ въ пещьта.* З. 205. (с. 200); **Заприлѣчамъ** гл. св. уподоблюсь. **Заприлѣчвамъ** гл. дл. уподоблюсь, похожу: *Послѣ си начерниха лица-та съ сажды и ся прѣоблѣкоха въ черни дрѣхы, щото заприличяха на грозни арапы.* X. I, 167. .. (с. 720-721); **Запрж** гл. св. **Запѣрамъ** гл. дл. 1) запру, запираю, заключу, заключаю (въ темницу): *Зимѣ си запиржтъ гъвьяда и коние въ другж стаж, кож наричжтъ „хлѣвъ”* (по турски „дамъ”)... (с. 721).

Освен по тази основна схема (св. в. – несв. в.), при личните глаголи се наблюдава и отклонение от нея, като на първа позиция се посочва формата за *несв. в.*, а на втора позиция – формата за *неговия св. в.*, пак в една статия: **Ві́камъ** гл. дл. **Ві́кнж** гл. св. (с. 231); **Бль́скамъ** гл. дл. **Бль́снж** гл. св. (с. 114); **Бодж** гл. дл. **Боднж** (с. 124) и др., например: **Ві́камъ** гл. дл. **Ві́кнж** гл. св. 1) зову, называю, вызываю: *Пойди да ми викашъ Мой-те вѣрни дружски*. М. 8. *Тога краля ми сѣ поболито, Що ми лежа за три години Що ми викна попой и владици, Да го краля тѣ изповедвѣтъ*. ів. 49, р. 58. Р. (с. 231); **Бль́скамъ** гл. дл. **Бль́снж** гл. св. 1) толкаю, побуждаю; толкну, оттолкну: *Ханжми отгорѣ гледахъ Една с друга бльснахъ И си Стояна гледахъ, Гледахъ йоце смигахъ*. Д. 53, 26-29. *И, когато силныйтъ вѣтъръ гы бльскаше къмъ Африка...* (с. 114); **Бодж** гл. дл. **Боднж** гл. св. 1) колю, вонзаю, бодаю, *Какво азъ бодж тѣ зъмйи, тѣй да се боджт иргени за Радка, мома хубава*. Д. I 2. 20-22... (с. 124).

Едновидовите глаголи са поместени в самостоятелни речникови статии: **Богúвамъ** гл. дл. (с. 121), **Боядисамъ Боядúсувамъ** гл. дл. (с. 141), **Варóсамъ Варóсувамъ Варварóсамъ** гл. дл. (с. 196), **Бёсѣж** гл. св. (с. 92-93), **Вьсч́акамъ** гл. св. (с. 327) и др., например: **Богúвамъ** гл. дл. 1) благоденствую: *Царю! Не царувал, с Бога не богувал! (О жестокий Царь! Ни на землѣ тебе не царствовать, ни Царства небеснаго не сподобиться!)* Д. 84, 10... (с. 121); **Бёсѣж** гл. св. повѣшу: *Судъ му дойде краль Матліу, Да сѣ турчитъ, да сѣ беситъ, Или да сѣ въ оганъ горитъ*. М. 73... (с. 92-93).

В Речника не се срещат грешки при определяне на видовата принадлежност на глагола (изключение прави само гл. **Брь́снж** гл. св. *вм. несв. в.*): **Брь́снж** гл. св. обрѣю: *Въ сжботж годеникъ-тъ призовава берберинъ-тъ да го брьсне*. Ч. 14. *Пази ся отъ оногова, когото непознавашъ, защото брьснарътъ на чуждѣ главж ся учи да брьсне*. П. 17... (с. 161).

1.2. Безлични глаголи

За заглавна дума при тях служи формата за 3л. ед. ч. сег. вр. в изявително наклонение, с граматична бележка към нея *безл.*, последвана от друга граматична бележка, указваща видовата принадлежност – *свършен* или *несвършен вид*: **Догрозú ми** гл. *безл. св.* **Догрозява ми** гл. *безл. дл.* *надоѣсть*, *надоѣдаеть*. *Месечину, мила сестрице! Много ми е, сестру, дугрозилу! Още два дни ша си трае, ша си чекамъ...* Вв. 68 (с. 528); **Домирúсва** гл. *безл. дл.* *пахнетъ*: *Щомъ домирисваше на звѣроветѣ тая масъ, бѣгаха та ся не виждаха прѣдъ очитѣ ни*. Х. П, 33 (с. 542).

Малка част от безличните глаголи са придружени от граматична бележка **съ дат.** (с дателен падеж) или **съ вин.**, **съ винит.** (с винителен падеж): **Домъчнява ми** гл. *безл. дл.* **съ дат.** *нахожусъ въ затрудненіи испытываю скуку, горе*. *Домъчнело на царь-тъ, нъ пакъ заповѣдалъ да му ударятъ нъ поляка 50 тояги*. Л. Д. 1875 р. 159... (с. 544); **Домръзú ма** гл. *безл. сов.* **съ винит...** (с. 544); **Догрѣ́ш́ава** гл. *безл. дл.* **съ вин.** *грѣшно*. „*Нито гу отъ `ора досрамява, нито гу отъ Бога догрѣшява*”. Ч. 308 (с. 528).

Безличните глаголи в Речника на Дюверуа са разнообразни по вид и може да се групират в следните семантични класове:

а) за природни явления: **Завалú, Загръмú, Зазúми са, Зазорú са** Зазорява са, **Залъзе Залáзя Залъзва, Замръкне, Замръчú, Замръчава, Забблачава са** Забблачи са, **Засланú, Затъмнú (са), Захладú са** Захладява са, **Мръква (са) Мръкне (са) Мръкнува (са), Надвечéри са, Пръмръкне са Пръмръква са, Разсъм(ну)ва са и др., например: Завалú гл. безл. св. польетъ, посыплетя (о дождъ, снѣгъ): А това бива кога завали дъждъ или духне вѣтьрь. Л. Д.1874 р. 185. Бурата трая около три часа слѣдъ коуж-то завали буйнъ дъждъ. Р. С. 48... (с. 650); Загръмú безл. зегремитъ (о громъ): Излезе си юдинъ баща Затрѣцялу загурмялу, Излегоха нехини братя Засфяткалу задимналу су. Д. S.5, 27-30... (с. 667); Зазúми са гл. безл. сов. настанетъ зима: Врѣме-то ся приготвяше да ся зазими. Р. С. 29 (с. 680).**

б) за физически и психически състояния (различни телесни и душевни състояния): **Доболú, Догнѣвѣ ма Догнѣвява ма, Догнусява ми Догнуся ми, Догрѣшава, Догрозú ми Догрозява ми, Додѣя ми са, Додражѣ ми Додражава ми, Дожалѣ ми (са) Дожалява ми, Доспú ми са, Досрамѣ Досрамѣва, Достúгне Достúга, Дострашѣ го, Дрѣме са, Заболú и др. : Доболú гл.безл. заболитъ Лозе самъ копала Ръке доболѣле. В. 12. 3 (с. 521); Догнѣвѣ ма гл. безл. св. Догнѣвява ма гл. безл. дл. разсердиться, выидти изъ себя. За ,дна бълха една черга изгарямъ като ма догнѣвей не зналъ какво хортувамъ и какво правя. Зк. 181 (с. 527); Заболú гл. безл. Каква ми глава заболя. – Дано ма глава отболи. Ч. 264. Люта ме треска затреси, Върла ме глава заболѣ. Д. 21, 26-27... (с. 647).**

в) обобщени изрази за наличие, отсъствие, възможност, необходимост: **Има, Трѣба Трѣб(у)ва Трѣбитъ ми нѣшо, Дотрѣбува, Доще са, Затрѣба Затрѣб(у)ва, Нѣма Нѣма** и др.: **Имамъ гл. дл. ...Има безл. гл. естъ: Има отъ кждѣ да излѣземъ. (Естъ выходъ). Р. 104. В нива та има зелен бор. Д. 32, 30. Младост ю, либе, като росица, Заран ъж има, день ъж нема. Д. 67, 9-10...(с. 854-855); Нѣмамъ Нѣмамъ гл. дл. не имѣю:... Нѣма Нѣма безл. нѣтъ: Нѣма по сладко отъ сжнъ. Кп. 97. Нѣма тогози, дето носѣше голѣмите ѣйца. ив. Пенчу ся жалба нажали, нема кой да го раздума. Д. 70, 28-29...(с. 1388); Дотрѣбува гл. безл. нужно, годится. Кога му дотрѣбува, да ся храни не само съ мясо-то (на добычета), а и съ млѣко-то имъ и да ся облича съ кожы-ты имъ...Л. Д. 1873 р. 177 (с. 555).**

г) за констатация: **Случú са Случáва се Слúчва се, Достúгне Достúга, Знáчи, Искáпе Искáпва, Личú, Бѣлва са, Лютú, Зелениясва** и др., например: **Случú са Случáва се Слúчва се безл. 1) случитя, – чаेतя: Много рядко ся случва да ся растрясне чловѣкъ. Л. Д.1869 р. 83...(с. 2193); Достúгне гл. безл. св. Достúга гл. безл. дл. доходитъ до того, случаетя, приходитя: Достигнжло, та въ шестнадесято-то столѣтíе пролѣтно-то равноденствíе ставало на 11-и отъ Марта. Л. Д... (с. 553); Знáчи гл. безл. значить. Бог... (с. 782).**

2. Възвратни и невъзвратни глаголи.

Възвратните глаголи в Речника на Дювернуа се различават от невъзвратните по наличието в състава си на възвратната частица –*са* (-*ся*). Отбелязани са с граматичната бележка *возвр.* (възвратен глагол): **Бѣлж ся,**

Вáлямъ са, Натéглъж са, Наéмнъ са, Насбéрж са, Ввѣрвамъ са, Вврълъж са, Вгнѣздъж са, Вдáвамъ са, Вдлъбочъж са, Избáнямъ са, Исхлъзнъж са, Исхлъзвамъ са и др., например: **Бéлж ся гл. возвр.** моюсь: *Мои снахи да са банетъ, Да са банетъ да са бѣлетъ.* D. S. 10, 66-67... (с. 87); **Вáлямъ гл. дл. ... Вáлямъ са гл. дл. возвр.** катаюсь, таскаюсь, валяюсь, коснѣю: *Да даде Господь да се валяте у медь и у масло! Така благославятъ Шопе-тѣ.* Ч. 145... (с. 191); **Натéглъж са гл. св. возвр.** настрадаюсь: *Въ селска ненаказана ржка злочесто сираче тегли са и натегли.* Зк. 138 (с. 1360).

Наблюдават се и **възвратни безлични глаголи**: **Затъмнѣ(са) гл. безл. св.** потемнѣеть: *Тогaвa бѣше и слънцето близу на отхожданье и ненадѣйно затъмнъ, като да го покрило нѣкой тъмень облакъ.* X. II 25 (с. 747); **Мръкне(са) гл. св. безл. Мръква(са) Мръкнува(са)** смеркнется, смеркается: *Въ това време захванало вече да мръква и роса покапала по земята.* З. 68. *Кога мръкнъ на високи-тѣ мѣста около село-то свѣтнѣхъ огневе.* P. 173... (с. 1244); **Захвáне(са) безл.** *Дори и кога-то ся захване да ся лѣкува (гърлица-та) у врѣмя* (т. е. когато начнутъ во время льчение.) Л. Д. 1871 р. 135 (с. 750 – 751) .

Възвратно-взаимните глаголи, които свързват действието с две или повече лица, са конкретизирани чрез граматичната бележка **взаимн./взаим./взаимный**: **Надтѣчвамъ са гл. дл. взаим.** остязуюсь въ бѣгѣ (с. 1298); **Надпѣрамъ са гл. дл. взаим.** съ нѣкого за нѣщо, спорно съ кѣмъ либо, оспариваю: *Колко-то за менъ, малко-то, що можахъ да видя, ми даватъ една висока идея за дѣятелностъ-та на Юстинианаа въ сѣщо-то време подаде ми са случай да си сѣставя едно мнѣние заради историческа-та имъ важностъ, за коя-то толкозъ са надпѣра Прокопей.* Л. Д. 1876 р. 132 (с. 1295); **Побóръж са гл. св. взаим.** – съ нѣкого, поборюсь съ кѣмъ: *(Стоян) Самодѣвата покáни Да дóде да се побóрат.* Д.2,14-15 (с. 1679); **Прѣцáлѣвамъ са гл. взаимн.** перецѣлююсь: *И сичкитѣ казаци, колкото бѣхъ тамъ, прецалувахъ се по между си.* Тб. 74 (с. 1891); **Испознáж са гл. св. взаимн.** Узнать другъ друга: *С'изпозна`е братъ и сестра, Сѣ грабна`е с` целива`е.* М. 139 (с. 876); **Слѣбиме са гл. св. взаимный** полюбимъ другъ друга: *Откáк сме ся слибѣле, От тогáва ясен слáвей не пѣе.* Д. 66, 1-5 (с. 2188); **Спобѣтнамe са гл. св. взаим. Спобѣтваме са гл. дл. взаим.** Подтолкнемъ, подталкиваемъ другъ друга: *Азъ само чухъ другитѣ моми, като са спобутваха и си шушнѣхъ и поглѣждаха ту менѣ, ту нея.* Зк. 176 (с. 2223) и др.

3. Производни и непроизводни глаголи.

В двата тома на Речника на Дювернуа преобладават непроизводните глаголи. Примерите за производни глаголи са спорадични, зафиксирани са със следните граматични бележки:

а) произведен *от друг глагол*: **Испѣхамъ гл. св. отъ пухамъ.** Цанковъ.(с. 885), **Искипѣж гл. св. отъ кипѣж выкиплю.** Цанк. (с. 864).

б) произведен *от прилагателно име*: **Вилнѣж гл. дл. произв. отъ пр. вилень-**даюсь чарующему влиянію Виль...: *Този каталапскій сынъ-като си доди у дома – вилней, на ратайтѣ калпацѣтѣ исподра да гы гърми.* Зк. 32. *Е! и то младо като сѣко луду младо, ще походи, ще повилнѣй и пакъ ще се прибере.*

Зк. 11 (с. 234), **Вгранясвамъ** гл. дл. (производный отъ им. прилаг. *границъ*) тухну: *Дѣте-то не быва да ся маже съ никакъж мазъ, зацо-то мазны-ты нѣца скоро ся вгранясватъ та добыватъ кыселинж, коя-то смѣди*. Л. Д. 1871 р. 139 (с. 200).

в) произведен от *съществително име*: **Навѣръж са** гл. св. производный отъ *виръ*, наполнюсь водой: *Капка по капкж виръ ся навиря*. Ч. 167 (с. 1277); **Гевредѣсамъ** гл. произв. отъ предш. реченія (**Геврѣкъ***): „*Поханни си отъ тѣзи титички, тѣ сж много хубави, я глѣдай какви сж гевредисани*” (поджаристые) Зк.20(с.345); **Болясамъ** гл. дл. производный отъ *болъ** прививаю оспу: *Не е усилна потрѣба да ся булясватъ дѣца въ прѣвы-ты времена на живота...Нѣ, кога то върлѣ баба шярка, трѣбува да ся булясатъ всичкы дѣца, на какъвто възрастъ и да сж*. Л. Д. 1871 р. 142. *Чловѣкъ болясанъ съ такъвж сипаницж*. ib. 1874 р. 84...(с. 133); **Бильбсамъ** гл. дл. околдовываю (производно отъ *биле* по аналогіи магесамъ отъ *магіа*): *Ей девојко, не толку ъба а, да що ми си сжрце сторила? Ели си ми коня бильбсала?* М. 656 (с. 96) .

г) произведен от *междуметие*: **Вѣйкакъ** гл. учаш. производный отъ *межд.* **вай** –охаю, вопію, жалуясь (син. *охкамъ*): *Сѣки се Стани чудеше И сѣки Стана жалеше А по между си вакахж*. Д. 35, 43-45. *Не жали, не дѣй са вайка, Що чедо ти не живѣй*. Л. Д. 1876 р. 157...(с. 188-189).

4. Преходни (транзитивни) и непреходни (интранзитивни) глаголи.

Преходността и непреходността на глаголите в Речника на Дювернуа не се отбелязва. Откриват се само единични случаи при следните глаголи: **Втрѣщж** гл. св. *перех.* *Той втрѣщи очитѣ си въ него*. Зк. 142. (с.305); **Гръжж** гл. дл. ср. знач. *свѣчусь, блещу*; въ *перех.* *знач.* озаряю: **Погръжж** превосхожу лучами: *Грѣй, слънце и мѣсечинко*. Д. 5, 1. *День денеска манастиръ ми стоить, Кои греить како врукъо сжнце Отъ ощо љлепо наградено, Отъ ощо е ъбаво написано*. М. 47...(с. 409); **Гжделѣчкакъ** **Гждѣчкакъ** гл. дл. *перех.* *знач.* Щекочу: *Байчо какж гждичкаше, како му ся охорчеше?* – Брава. Ч. 118 (гат.)... (с. 441); **Гножж** гл. дл. *перех.* *знач.* *Парю, подвергаю испаринѣ*: „*Азъ сжмъ гноилъ толкова години гжрдите си само за това, за да ми заповѣдатъ глупави патки?* 3. 335 (с. 370); **Клѣпѣжж** гл. дл. **Клѣпнжж** гл. сов. *Бью, ударю употребл. лишь въ опредѣл. случ.* 1) *переходно* а) про церков. клепало: *Клисѣрътъ клѣпе клепалото*. б) про косу: отбиваю, отобью: *Косы точжтъ, кѣту гы клѣпжтъ първо на накованъ съ чюкче*. Пк. 106. *Косѣча клѣпе косѣта си*. с) о дождѣ хлещу, захлещу: *Тѣи си не зѣ чадѣра, амѣ дѣждѣ ѣма да го клѣпе дѣста*. 2) *непереходно* а) про церков. клепало: *Азъ станѣхъ щамъ клепнѣ прѣвото клепало*. – *Щж та бѣж, дорде клепе черква*. Ч. 245. б) о трескѣ, производимомъ аистомъ, трещу, затрещу, 3) *пачкаю, мараю*: *запачкаю, замараю*. Ц (с. 976); **Кръстѣс(у)вамъ** гл. дл. **Кръстѣсамъ** гл. сов. ...б) въ *непереходномъ* значеніи: *перекрещиваюсь, пересѣкаюсь* гл. дл. *пересѣкусь* гл. сов.: *Широки пжтища кръстосватъ насамъ и нататѣкъ*. Зк. 7 (с. 1058 – 1059).

При по-обстойно вглеждане в речниковите статии, съдържащи глаголи, се забелязват разяснения за тяхната *рекция* (управление). Това е „тази страна от значението на непреходния глагол, която изисква употребата на един

или друг предлог като връзка с непрякото допълнение” (БАН 1993: 211). Майсторството на руския учен Дювернуа се състои в това, че той акцентира не само върху основното (прякото) значение на глагола, но и върху неговите допълнителни значения. При глагола **Отѹдж Отѹвамъ** като второ значение е посочена конструкция с *предлога на, (за)*: **Отѹдж Отѹвамъ** гл. дл. 1) иду, пойду, ухожу, иду; уѹду, уѹзжаю: *Снѹци си ѹзи отидѹх Сред селѹ на кавенѹто.* Д. 51, 15-16...2) **–на (за) водѹ, гѹби, копрѹва и др. т.,** пойду, иду по воду, по грибы и д. т. : *И си та зеде ведрица въ рѹце, Та си отиде любе на вода.* М. 156. *Рѹдка за водѹ отѹва.* Д. 12, 7. 3) **–на гѹсте (нагѹсте),** пойду, иду въ гости: *Азъ му отидохъ послѹ нѹколко дни на гостие и намѹрихъ всичко въ рѹдѹ.* Л. Д. 1875 р. 148... (с. 1535).

При посочените по-долу примери се вижда, че глаголите се употребяват предимно с предлози: **Завѹдж** гл. св. **Завѹждамъ** гл. дл. 1) **завидую,** съ дат. (**на**): *Азъ завиждахъ на сѹдба-та имъ.* Т. 34. *Кои ке виде, севдемъ, да завиде, Кой ке чуе, севдемъ, да се чуде.* М. 604. *Петрови братъ Иванъ начнѹ да завижда на брата си.* Р. 7... (с.654) ; **Кѹстрѹж** гл. дл. (обыкновенно **съ предлогомъ**: подкустрѹж ср. это) **искушаю:** *Да не кустримъ и стрѹвимъ дѹца-та съ нѹца, кои-то не бѹва да имъ ся даджът.* Л. Д. 1872 р. 137. *Дѹца-та много лесно ся дразнятъ и кустрятъ, затова трѹбува много добрѹ да ся пази да ся не допуца да влизатъ при тѹхъ гостиеи роднины.* Л. Д. 1871 р. 120 (с. 1076).

Нерядко са отбелязани **допълненията**, с които глаголите реализират своите значения, подробно са посочени **обектите на действие (кон, цутъ, млѹко, пѹтъ, шега, огънь...)** : **Шѹтамъ** гл. дл. 1) **хожу, гуляю:**...2) **служу,** прислуживаю:...**Съ обьектомъ кѹня,** прогуливаю коня: *Още утѹ конъ Брахилъ не ми слезе, Си ми рука Вѹлкана на дори да слезе, да му фати бѹрза коне налютена, Да гу шета низъ широки дори, Чи ми се е моцне уморило.* Вв. 80... (с. 2583); **Цѹтамъ** (Макед.) гл. дл. **съ обьектомъ цутъ:** *Я (трандафилъ) ке цутямъ многу цвеке въ година.* М. 21. *Цутъ ми ~ цутило (дре о кипаро о) дробнего бисера.* М. 165... (с. 2520); **Биѹж** гл. дл. 1) **бѹю,** поражаю:...Глаголъ **биѹж** употребяется съ **слядующими постоянными обьектами:** 1) **биѹж млѹко** въ бѹю масло: *Гюла си млѹко би~ше На мали врата градински.* Д. 29, 10-11. 2) **биѹж пѹтъ** въ знач. **нарочно иду куда:** *И такъ всички роднины и приятели ще са споразумѹватъ за различни работи телеграфически, безъ да иматъ нужда да бѹятъ нѹколко часа или минути пѹтъ.* Л. Д. 1876 р. 90...4) **биѹж шега** въ знач. **шутки шучу, надъ кѹмъ насмѹхаюсъ:** *Та га (=ѹж) чини башъ каджна, Па не га узе за него, Ток ѹж остави низъ село-то Лѹтъ да пита да сѹ рани, Си-те да сѹ шега бѹтъ.* М. 176... (с. 100); **Вѹсѹднѹж** гл. св. (ср. гл. сѹднѹж) 1) **съ пост. обьектомъ коня** – **сяду на коня:** *Кога било на Спасов-денъ, Той (св. Герги) воседна добра коня, Отиде на ливади-те, Зимници-те искласили, Летниците вретенили, Ливади-те конъ не газѹ.* М. 42... (с. 323); **Накладѹж** гл. св. **Накладѹдамъ Накладѹвамъ** (Мак) гл. дл.: **Употребяется преимущественно съ обектомъ ѹгънь** – **разведу огънь:** *Голѹм си огън кладѹте. Голѹм си огън наклали.* Д. 17, 16-24. *Никола дѹрва насече, Накладе до два огневи.* Д. 44, 42-43... (с. 1310);

Доста детайлно е охарактеризиран глаголят **Напáръж** със седемте си допълнителни значения, като съответно са посочени обектите, с които се реализира в речевия акт (**бѣдá, вóлята, грѣхъ, кítка, мѣсто, свáдба, успѣхъ**): **Напáръж** гл. св. **Напáръямъ Напáръвамъ** гл. дл. 1) сдѣлаю, дѣлаю, устрою, устрояю; выстрою, выстраиваю: ... Въ соединеніи съ **постоянными объектами** глаголь **напáръж** имѣеть слѣдующія значенія: а) – **бѣдá**, причину несчастіе: *Самси ся ~ Стоян похвалил, Самси ~ бѣда направил.* Д. 80, 1-2. б) – **вóлята**, исполню чье-либо желаніе: ... с) – **грѣхъ**, совершу грѣхъ: *Казваше лани младиятъ учитель, който направи грѣхъ съ Кузмановото момиче.* З. 178. д) – **кítка**, собираю букетъ: *Да направиши китки смѣсени.* Д. 19, 25) е) – **мѣсто**, дамъ мѣсто, раздамся: *Сичкій съборъ млѣква и са побутаха да направятъ място до дяда Добря.* Зк. 27. ф) – **свáдба**, съиграю свадбу: *Ехъ, дяволъ да го земе, ще да направиме такава една свадба, която ще да разиграе и самодивите!* К. II, 57. г) – **успѣхъ**, достигну успѣха: *Арменци-ти направихъ голѣмъ успѣхъ въ умственно и вещественно развитіе.* Л. Д. 1869 р. 70... (с. 1335).

5. Едноактни и многоактни глаголи.

Начините на глаголно действие „дават указания за пространствената координация, насочеността и интензитета на действието” (БАН 1993: 283). В Речника присъстват глаголи, означаващи действия, осъществявани само веднѣж. Това са глаголите, съдържащи наставката – **н-**. Отбелязани са с граматичната бележка *однокр./ однократ.* (еднократен, едноактен глагол): **Смъркнѣ** гл. *однокр.* **Смърчѣ** **Смъркамъ** гл. дл. нюхну, понюхаю нюхаю: *Сиромахъ Стоянъ! Той си бѣше наточилъ вече зѣбите за печеното прасе, а добрите хора му дадоха да смъркне малко амфие.* З. 257... (с. 2205); **Стрѣлнѣ** **Стрѣлвамъ** гл. дл. **Стрѣлнѣ** гл. *однократ.* стрѣляю, стрѣльну; бросаю, брошу: *Въ камъкъ да стрѣлиши, стрѣлы да хабиши.* Ч. 139. *Чи си стрѣли Мирчу съсъ стрѣлата, Чи юдари, М., два гжлаба.* Бонч. 151... (с. 2265); **Кóпнѣ** гл. *однокр.* 1) копаю, копну: *Но айде да ся бѣ~ме, До трѣ дни и до трѣ нóци, Кой кому може надвѣти, Тоя да зѣме Мѣлица. Та са със дватá забѣли, До трѣ дни и до трѣ нóци. Трѣ лáкти зѣмля копáхъ.* Д. 34, 110-116... (с. 1014); **Мѣгнѣ** (с. 1205); **Мáцнѣ** (с. 1182); **Люшнѣ** (с. 1152) и др.

Многоактният начин на действие е представен от глаголи, имащи наставка – **ка-**. Отбелязани са с граматичната бележка *учащ./ учащительный* (многократен, многоактен глагол): **Бльвамъ** гл. дл. **Бльвнѣ** гл. св. **Блькамъ** гл. *учащ.* испытываю тошноту, изрыгаю: *Едно отъ найпървите дѣйствия, които произвожда пушекътъ на човѣкътъ, е опиянение то или зашемедяването и блвлание.* З. 15. *Азъ стрѣлнѣхъ моето копѣ срѣцо гърдитъ му, и го накарахъ да блвла, при издѣхваніето си, потокъ отъ черна кръвь,* Т. 16. *Подземны огневе, които блвла гората Етна.* Т. 204... (с. 112); **Вáйкамъ** гл. *учащ.* производный отъ *межд.* вай – охаю, вопію, жалуясь (син. *охкамъ*): *Сѣки се Стани чудеше И сѣки Стана жалеше А по между си вакахъ.* Д. 35, 43-45. *Не жали, не дѣй са вайка, Що чедо ти не живѣй.* Л. Д. 1876 р. 157... (с. 188-189); **Вáлямъ** гл. дл. 1) катаю, мѣшу, мну, жую: ваяю. **Вáлькамъ** гл. *учащ.:* *Послѣ грѣстия*

валѣжть на тѣпавицы, да имъ ся умягчи легко и да изпада остальїй дрѣбньнъ пжздѣрь. Пк. 83... (с. 191); **Вáркамъ** (с. 196); **Влѣчкамъ** (с.251); **Глѣзгамъ** (с. 365); **Грьмкамъ** (с. 425); **Грьчкамъ са** (с. 428); **Трѣпкамъ** (с. 2367) и др.

6. Звукоподражателни глаголи

В речниковата статия са отбелязани с граматическата бележка *звукоподраж./звукоподражательный*, например: **Коркóръж**, **Крúкамъ**, **Грúхкамъ**. При някои от тях (**Кукурúгамъ** **Кукурúкамъ**, **Мяúкамъ** **Мяúчж**) такава граматическа бележка липсва: **Коркóръж** гл. дл. *звукоподраж.*, обикнов. непереходный бурлю: *Нѣкой си курдисаль на далечко наргиле, проточиль маркучьтъ и често, често коркори, като съ това дано заглуши мыслитѣ си*. Зк. 130 (с. 1021); **Крúкамъ** гл. дл. **Крúкнж** гл. сов. *звукоподраж.* бурчу, забурчу: *Чуе ся да му крукать чирвата отъ вѣтъръ*. Л. Д. 1871 р. 128... (с. 1051); **Грúхкамъ** глагол *звукоподражательный* учащ. знач. *син.* *квичж.* (с. 418); **Кукурúгамъ**, **Кукурúкамъ** гл. дл. **Кукурúкнж** гл. сов. *кричу* (крикну) кукареку (о пьнии пътуха): *Слѣпа кокошка, кога прогледне, и на пѣтельтъ кукурига*. Кп. 127.~динъ *Циганинъ замръкналь на пжть-тъ, и пѣтли-те не пѣле, и той самъ кукурикаль и казвалъ: „Е, петли-те, село то ~ близо*. Кп. 150 (с. 1067); **Мяúкамъ** **Мяúчж** гл. дл. *мяукаю, мяучу*. (с. 1259).

7. Спомагателни глаголни форми.

Спомагателният глагол **Съмъ Са(мъ) Су(мъ)** е представен в статия, намираща се в Речника от страница 2295 до 2300 (около 5 страници). Това е една доста обширна статия, представяща глагола с богат илюстративен материал. Разкрити са формите му не само за *1л. ед. ч. сег. вр.*, но и за *2л., 3л. ед. ч.* и за *1л., 2л., 3л. мн. ч., сег. вр.*:

Съмъ Са(мъ) Су(мъ) глагол *вспомогательный* я есмь; существую, нахожусь. 2е лице **Си**: *Глави мж, мале, жени мж, Доде съм младо зелено, Доде мж галжт момите*. Пс. 11-12, 167. *Ти ми сѣ чисто Бжлгарче, Пакъ азъ сжмъ клета чифутка*. М. 76... 3е лице **Е ~ Етъ** (Макед., ср. рус. нѣтъ): *Той ~ правъ, като прьс(т)ъ*. Кп. 137. *Момáта и момá мánекенка*. Д. 51, 31. *Не ~ сѣки день Вели(к)день*. Кп. 90... 1е лице мн. ч. **Сме** 2е лице мн. ч. **Сте**: *Ний сми братя деветмина*. Д. 30, 53. *По едничекъ сми на майка*. ib. 31, 48. *Стояне, холамъ Стояне! Да не сте нещо роднина? – Каква ще да сми роднина? Ази сжмъ чисто Бжлгарче. Пакъ тя е клето Чифутче*. М. 76. *Здраво ли сте, живо ли сте?...* 3е лице мн. ч. **Сж Са Су Се(тъ)** Макед. *Проклети да сж, мамо ле Калините душмане*. М. 130. *Та що ми се лелѣе, белѣе Онай страна прес Перин планина! да ли ми са магли и пра`ове, Ели ми са тия лѣдни лѣди, Ели ми са тия зимни снѣги?* Пс. 12, 115... (с. 2295 – 2296).

В илюстративния материал се откриват глаголни форми в минало свършено, минало несвършено и минало неопределено време: ... *Прошедшее несовершенное (imperf.) Бѣхъ, бѣше (бѣ), бѣше (бѣ), бѣхме, бѣхте, бѣхж. Аор. Бихъ (би, би, бѣхме, бѣхте, бѣхж и Бѣдохъ, при чемъ нужно замѣтитъ, что въ синтаксическомъ употребленіи формы аориста и прош. несов. смѣшиваются* (Цанковъ *грамм. стр. 91, ср. Теодоровъ Пс. 19-20 стр. 187).*

Първа гемѝа що мина, Во неа бѣше младѣ Стоанѣ, Во шаренѣ кавалѣ свиреше. М. 396. *Сѣ обзѣрнафѣ да го видамѣ, Що ми мило бѣше!* М. 416...*Прошедшее совершенное (perfectum) Биль (билá билó) сѣмѣ, я былѣ, – а, – о: Чера самѣ на село былѣ.* В. 79. *Бре чуйте малко големо Радинка е была на ѝойска, Мома отидо мома си дойдо.* В. 17. *Чера сама была на градо, На градо телалѣ личеше.* *ib.* 81. *Била на хорото, а гайдата не видѣла.* Кп... (с. 2298 – 2299).

Забелязват се **повелителни глаголни форми** на гл. **сѣм**: **Бждѣ, Бждѣте** – **бждѣ, – те**: *Биди жива и разговори се, Друга коса, девојко, ке никните.* М. 105 (с. 2300).

В самостоятелна статия присѣства глаголната форма на **сѣм** за 3 л. ед. ч. сег. вр., чиято фонетична форма е **ѣ**: **Йѣ** – *третье лицо единств. ч. наст. врем. вспомог. гл. сѣмѣ*: *Мило байково агѣнце, Какво ми ѣ сладко заспало.* Д. 43, 49-50. *Гд. Се ѣ чуло, Янке, Дунавѣ да си дѣма.* Д. 57, 28-29. *Катѣж видѣ бре мама и Плеснѣ рѣцѣ Засмѣла ся ѣ.* Д. 40, 32-33. *Кугату ѣ тѣй, пучякѣй мѣжничку.* Ч. 251 (с. 789).

Сѣщо в отделни статии са гл. форми **Сѣ = сѣтѣ = сѣж** 3л. мн. ч. отъ **сѣмѣ** ф. Мак.: *Нель си дочу Войвода-та; Тогай веле на дружина: „Гласови сѣ Ангелини”.* М. 114 (с. 2133); глаголтѣ **Су**, гл. *вспомог.* тоже что **сѣмѣ** въ запад. говорахѣ: *Майка ми му говореше: „Ей Сто#не мили сѣне! Кажи сѣне што гре имашѣ?” Сто#нѣ ли и говореше: „Мори майко, стара майко! Греховенѣ су како несѣ”* (с. 2277).

Спомагателният глагол на форма **бѣда** е свършеният по вид вариант на **сѣм** и се намира в сѣщата статия на спомагателния глагол **Сѣмѣ Са(мѣ) Су(мѣ)**:... **Бждѣ Бѣдѣ Бѣдамѣ** гл. св. буду (*въ зависимыхѣ предложенихѣ*): *Дядо Господѣ си починалѣ и благословилѣ овчарѣтѣ да бжде сякога ситѣ. – А да му не ~ мѣчно, като седи самичекѣ, Господѣ му далѣ кавалѣ и рекалѣ му: да бждешѣ благословенѣ! Сякуга да си веселѣ!* Кп. 229... (с. 2296 – 2297).

Бивам е итеративният вариант (вторичният несвършен вид) на **бѣда**, поместен е в отделна статия: **Бивамѣ** гл. дл. бываю, есмѣ по существу: *Кой утѣ негу (плодѣ) фкуси бива силунѣ каку самовнѣду.* Д. S. 10, 10-11... (с. 94).

Спомагателният глагол **ѣца** е зафиксирен в отделна речникова статия, в която подробно е дадено описание на частицата за бъдеще време – **ѣце** и нейните диалектни форми: **Щѣж** гл. дл. хочу, желаю: *Носи, Тодорко, какво ѣцеш, Се ѣце` си мене либава.* Д. 47, 28-29. *Не ѣца, мама, Стефанѣ харенѣ юнакѣ, Че си не ѣцѣ Стоян джелепин.* Д. 35, 30. 38...Сверхѣ обичнаго значенѣя глаголтѣ **ѣцѣж** служить для образования будущаго въ формахѣ **ѣцѣж, ѣцѣж** (въ Родобахѣ) **ждѣж и жѣж** (въ долини Тунджи (Калоферѣ, Сопотѣ, Казанлыкѣ), **че** (въ Софѣйскомѣ округѣ), **ке** (Макед.): *Ща врьва, дорде очи видатѣ и крака носатѣ.* Кп. 152. *Ще дойде и моя колада.* *ib.* *Ще броишѣ звѣздите.* *ib.* *А другы нѣкоу такыви дѣ-ѣце Господѣ.* Л. Д. 69 р. 235. *Кога заминете ду белѣ Дунавѣ И язѣ ша ви помогна Да надвиете на люде дивѣ подпвени.* Вв. 34. *От кавал зѣмѣ ѣце излѣзе Че тебе та ша ухапи.* Д. 11, 19-20. *Кому ша падне жѣлтиѣца Той ѣце войвода да стане.* Д. 17, 20-21... (с. 2604).

В същата статия, в илюстративния материал, се откриват примери на глаголи в условно наклонение: **Щѣхъ** въ соединеніи съ союзомъ *да* и *наст. врем.* глагола образуєть **условное наклонение**: *Ако бѣхъ прѣлъ шестаци, не щѣхъ да имамъ мустаци.* Ч. 126. *Да бѣхъ вчера умрѣлъ, не щѣхъ това да зная.* Кп. 24. *Да имаше сирине, щѣхъ да надроба попара.* ib. 25. *Мечката, ако не излизала отъ нещерѣтъ си, щѣше ли да ся нахрани.* П. 15...(с. 2604-2605).

Формите на спомагателния глагол **Нѣ Ня** са представени в отделна статия: **Нѣ Ня** *третье лицо вспомогат. глагола съ отрицаниємъ нѣтъ*: *Нѣ, сынокъ, други узрокъ имашъ ты на сръдцето си.* Р. 133. *Нѣ! Азъ ще намѣръж дирѣтъ на тойзи звѣръ* (Нѣтъ! Найду я ущелья хищника). ib. 156...(с. 1375);

8. Нелични глаголни форми в Речника. Минали страдателни причастия.

В Речника неличните глаголни форми са в самостоятелни статии и с граматичната бележка *прич./причастіе* Посочва се от кой глагол са образувани. Отбелязани са само причастията с наставка – **н** – (изключение прави миналото страдателно причастие **Врушть**): **Врушть** *прич.* перешедшее въ *македонскій говоръ* изъ *языка сербскаго* (ср. *врялъ*) горячій: *Излегла зми# голема, – Нези ѝ таинъ даваха, До три фурни врѣѣ леба, До три бечви руйно вино.* В. 347 (с. 281); **Галатень** *прич.* буд. дѣств. зал. *отъ гл. галѣжъ*, означ. портящій, балующій о волшебной водѣ Самодивъ: *Тамъ си завари млад Стоян. Три жени, три самодиви... „Проклета да е майкя ти, Що та въ полунощ допрати, На тая вода студена Със тие стовни шарени. Тая сж вода не пие, Тая е вода галатна” ...* Пс. 11-21 р. 152. (с. 339); **Главени** *прич.* *отъ гл. главѣжъ* – наемный (условленный): *За това тейко-ти мя прати съ главены Печенѣгы да приземж земѣ-тъ имъ* (съ наемными Печеньгами). Р. 40. (с. 354); **Гузень** *прич.* произв. *отъ тур. гл. gucuzetmek...*: *Гузень не гонень бѣга.* Сир. *Гузный-тъ самъ ся исказва, че е неправиль зло.* Ч. 14...(с.431); **Искусень** *причастіе* *отъ гл. св. икусуѣжъ* подходящій, приспособленный, удобный: *Слѣдъ два дни ладіята ся фърли въ морето; нъ радостта му ся удвои, като видѣ, че бѣ твърдѣ искусена за плуваніе.* Р. А. 127...(с. 867); **Кжсань** (1091); **Раскръпень** (с. 2022); **Распослань** (с. 2027); **Расфръкань** (с. 2036); **Расцѣпень** (с. 2038) и др.

В Речника на Дювернуа глаголтът, в количествено отношение и в съпоставителен план с останалите части на речта, е в челните места, на *второ място* след съществителното име – 40, 1 % (**9 854** на брой глаголи) от общия брой думи – **24 543** и с 1139 по-малко на брой от съществителните имена (**10 993**).

От направеното изследване за глагола, намерил място в „Словарь болгарскаго языка.”, може да се обобщи, че московският славист Александър Львович Дювернуа, макар и чужденец, много точно, вярно и пълно разкрива неговото лексикално значение и формалните му особености (лични и безлични глаголи, възвратни и невъзвратни глаголи, преходни и непреходни глаголи). Авторът притежава езиковедски познания и умения при определянето на глаголните граматични категории (лице, число, време и вид на глагола), при

представянето на спомагателните и неличните глаголни форми. Тази изменяема част на речта е богато илюстрирана с примери и ексцерпирана от многобройни и разнообразни източници (извори). Първият завършен тълковен речник на българския език е един надежден източник за ползване не само от нашите, но и от чуждите лексикографи, защото българският език в сравнение с другите славянски езици е с най-богата по форма и съдържание глаголна система.

ЛИТЕРАТУРА // BIBLIOGRAPHY

- БАН 1993:** Българска академия на науките. Граматика на съвременния български книжовен език. Морфология, Т. 2. София. **BAN 1993:** Balgarska akademiya na naukite. Gramatika na savremenniya balgarski knijoven ezik. Morfologiya, T. 2. Sofia.
- Бояджиев, Куцаров, Пенчев 1999:** Бояджиев, Т., Куцаров, Ив., Йордан Пенчев. Съвременен български език. София: Петър Берон. **Boyadziev, Kutsarov, Penchev 1999:** Boyadziev, T. , Kutsarov, Iv., Jordan Penchev. Savremenen balgarski ezik. Sofia: Petar Beron.
- Георгиев 1993:** Георгиев, Ст. Българска морфология, Велико Търново: Абагар. **Georgiev, St. 1993:** Georgiev, St. Balgarska morfologiya. Veliko Tarnovo: Abagar.
- Дювернуа 1889:** Дювернуа, Ал. Словарь болгарскаго языка по памятникамъ народной словесности и произведениямъ новѣйшей печати, Т. 1, 1885 – 1888. Москва: Университетская типографія, бульв. **Dyuvernua 1889:** Dyuvernua, Al. Slovary bolgarskago yazayka po pamyatnikama narodnoy slovesnosti i proizvedeniyama novuayshey pechati, T. 1, 1885 – 1888. Moskva: Universitetskaya tipografiya, bul'v.
- Дювернуа 1889:** Дювернуа, Ал. Словарь болгарскаго языка по памятникамъ народной словесности и произведениямъ новѣйшей печати, Т. 2, 1888 – 1889. Москва: Университетская типографія, бульв. **Dyuvernua 1889:** Dyuvernua, Al. Slovary bolgarskago yazayka po pamyatnikama narodnoy slovesnosti i proizvedeniyama novuayshey pechati, T. 2, 1888 – 1889. Moskva: Universitetskaya tipografiya, bul'v.
- Куцаров 2007:** Куцаров, Ив. Теоретична граматика на българския език. Морфология. Университетско издателство: Паисий Хилендарски, Пловдив, с. 103-110. **Kutsarov 2007:** Kutsarov, Iv. Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya. Universitetsko izdatelstvo: Paisiy Hilendarski, Plovdiv, s. 103-110.
- Кювлиева 1972:** Кювлиева, В. Българският речник на Ал. Дювернуа. // *Известия на Института за български език*, книга XXI, 113-150. **Kuvlieva 1972:** Kuvlieva, V. Balgarskiyat rechnik na Al. Dyuvernua . // *Izvestiya na Instituta za balgarski ezik, kniga XXI, 113 – 150.*
- Ницолова 2008:** Ницолова, Р. Българска граматика. Морфология. Университетско издателство: Св. Климент Охридски, София, с. 247. **Nitsolova 2008:** Nitsolova, R. Balgarska gramatika. Morfologiya. Universitetsko izdatelstvo: Sv. Kliment Ohridski, Sofia, s. 247.